

Nekrologas * Obituary

Danutė SINEVIËIENË (1933 05 25–2004 06 08)

Prieð metus Vilniaus universiteto (VU) Ekologijos instituto darbuotojai atsisveikino su biologe hidrobiologe, histologiniø tyrimø pradininke, dr. (biomedicinos mokslai) **Danute Sineviëiene**. Jos mokslinë veikla labiausiai buvo susijusi su þuvø, maþiau – moliuskø tyrimais. Ji buvo gera didelio gamtininkø bürio biëiulë, rūpestinga ir nuoðirdi ðeimos narë.

D. Sineviëienë (Slanëiauskaitë) gimë Kaune, kur ið Lazdijø apskrities buvo persikëlæ jos tëvai. Tëvas Petras Slanëiauskas buvo Lietuvos muitinës darbuotojas, po to dirbo „Lietûkio“ buhalteriu Kaune, motina – „Bostono“ audiniø fabriko darbininkë. Turëjo vyresnæ seserá Aldoná (vëliau Levulienë).

Mokësi Kauno pradinëje mokykloje, vëliau – III mergaiëiø gimnazijoje. Jà baigusi, 1952 m. rudená iðlaikë stojamuosius egzaminus á VU, ruoðësi bëti biologe. Taëiau Priëmimo komisijoje jai buvo pasiûlyta vykti á Leningrado universiteto Biologijos-dirvotyros fakultetá. Su pasiûlymu sutiko ir tais metais tapo pirmája to universiteto Lietuvos biologe studente. Tebebûdama prieðpaskutiniame kurse, 1956 m. laikinai ásidarbino VU Medicinos fakultete, o 1957 m. pava-sará baigusi mokslá Leningrade ir ten apgynusi darbá apie seliavos ir lydekos virðkinamojo trakto aferentiná inervacijá (tyrimas nerviniø skaidulø, kuriomis jaudinimas perduodamas nuo inervuojamø audiniø á centriná sistemá), ágijo biologës-zoologës specialybæ. Pradëjo dirbti VU Medicinos fakulteto Anatomijos-histologijos katedroje laborante. Ávaldþiusi histologiná techniká, gamino preparatus pedagoginiams ir mokslo reikalams, vadovavo studentø pratyboms. Jos darbas fakultete buvo teigiamai ávertintas rektoriaus ásakymu. Rengësi tiriamajam darbui ir 1959 m. rudená perëjo á LMA Zoologijos ir parazitologijos institutá. Dirbo vyr. laborante, 1960–1962 m. – Bestuburiø zoologijos sektoriaus jaun. moksline bendradarbe. Nuo 1963 m. buvo Ichtiologijos sektoriuje, turëjo paskelbusi 2 publikacijas „LMA darbuose“, II pusmetá iðlaikë stojamuosius egzaminus á *Ichtiologijos* specialybës aspirantûrâ ir gruodþio pabaigoje tapo Zoologijos ir parazitologijos instituto aspirante. Jos vadovu buvo patvirtintas Leningrado un-to Ichtiologijos ir hidrobiologijos katedros vedëjas, biol. dr. V. Gerbilskis. Taip vël ji turëjo reikalø su Leningradu,

kur gilinosi á histologinius bei þuvø fiziologijos klausimus, klausësi V. Gerbilschio paskaitø. Disertaciná darbá rengë ið þuvø veisimosi sistemos tyrimø. Disertacijos tema ilgokai nebuvo galutinai suformuluota. Nagrinëdama starkingø gonadø vystymosi ciklo ypatybes, medþiagá sukaupë ið Kurðiø mariø, Dysnø eþere, kitur. Jau aspirantûros laikotarpiu ji iðaiðkino ðio eþero starkingø iðteklø sumaþëjimo prieðastis, pateikë praktiniø rekomendacijø, paskelbë du mokslinius straipsnius, dalyvavo konferencijose. Apskritai savo tyrimais áneðë indëlá á tikslesná adaptacijos mechanizmo aiðkinimá, ásigilinusi á þuvø rûðinës adaptacijos vystymosi kelio supratimá, nustatë sálygas, kurioms esant tie keliai realizuojasi.

Po aspirantûros, nuo 1966 m. gruodþio 28 d., laikinai ëjo Ðuvivaisos laboratorijos jaun. m. bendradarbës pareigas, o 1967 m. spalio mën., po konkurso, buvo iðrinkta pastoviam darbui. Po metø susitukë su to paties instituto mokslo darbuotoju Pranu Sineviëiumi (uþ pasiprieðinimo veiklá ir patriotines nuostatas mokykloje – buvæs tremtinys ir net kalinys, bet vëliau mokslø daktaras, þinomas ichtiologas, tuo-

metinės Puvininkystės valdybos centrinės ūvivaiss laboratorijos vyr. m. bendradarbis, 1978–1989 m. – Vokės ūvivaiss aŕonės direktorius, puikus organizatorius ir ūmogus, su kuriuo jie kartu atliko kai kuriø ichtiologiniø, ypaè vaisingø moliuskø tyrimø Ekologijos in-to Malakologijos grupėje).

Kandidato disertacijà „Kurðio mariø ir Dysno epe-ro starkio veisimosi sistemos histofiziologinè analizè“ D. Sinevièienè apgynè VU Gamtos fakulteto taryboje 1969 m. vasario mèn. Apgynusi ið dalies tasè gametogenezès ir hipofizès gonadotropinès funkcijos tyrimus, taèiau aktyviau aiðkino aplinkos veiksniø poveikà ūvø gametogenezès procesams, lytiniam ciklam. 1969 m. rudenà ūvivaiss laboratorija buvo pertvarkyta à ūvø ekologijos ir fiziologijos laboratorija (vad. Juozas Virbickas). Joje D. Sinevièienè pasiþymèjo sumanumu, buvo energinga, nevengè visuomeniniø darbø. Sukaupusi medþiagos ið daugelio vandens telkiniø, atliko ūvø histofiziologines analizes. Paskelbè 9 mokslinius straipsnius bei tezes, dalyvavo mokslinèje ekspedicijoje à Vyslos àlankà. Be to, su kitais laboratorijos mokslininkais iðtyrè starkiø populiacijø biologinè diferenciacijà, pasireiðkianèià gametogenezès asinchroniðkumu bei veisimosi ekologijos ir hipofizio gonadotropinès funkcijos ypatumais. Sèkingai tyrinèjo aplinkos veiksniø àtakà tvenkiniuose auginamø lydekø ðiømetukø vystymosi ir augimo procesui.

1972 m. viduryje D. Sinevièienè buvo iðrinkta vyresniàja m. bendradarbe, o 1973 m. pabaigoje ji jau turèjo 10 metø mokslinio darbo staþà. 1974 m. jai suteiktas vyresniosios m. bendradarbès vardas. Reikðminga, kad ðioje laboratorijoje ji pradèjo taikyti elektroninà mikroskopavimà. Kaip elektroninès mikroskopijos pradininkè, ji pradèjo metodiðkai vadovauti joje vykdomiems citologiniams darbams, ir tai buvo svarbus eksperimentiniø tyrimø krypties laimėjimas institute. Jos tyrimø rezultatø paskelbta monografi-niame leidinyje „Starkio biologija ir verslas Lietuvos vandenyse“ (Vilnius, 1974, 280 p., rus.), kurio ji buvo bendraautorè. Èia pravartu paminèti ir reikðmingus, kartu su P. Sinevièiumi atliktus upètakiø tyrimus. 1976–1978 m., stebèdami juos gamtinèmis ir dirbtinèmis (laikant paðiltintuose vandenyse) sàlygomis, jie iðaiðkino ðiø ūvø pagreitinto lytinio brendimo pasekmes, rekomendavo, kaip remiantis atliktø tyrimø patirtimi bûtø galima panaudoti statomos Ignalinos AE auðintuvo vandenis ūvø ūkiui. Rezultatai buvo paskelbti leidinyje „ðiltø vandens panaudojimas ūvininkystėje“ (ser. „ðiluminè energetika ir aplinka“, 1982, t. 3, rus.).

Po 5 metø (1977 m. pabaigoje) D. Sinevièienè buvo perrinkta vyresniàja m. bendradarbe ir èjo tas paèias pareigas iki 1979 m. geguþès mèn. Tuo metu ji pradèjo dirbti Tvenkiniø ūvininkystès problemø laboratorijoje (vad. Albertas Peèiukènas). Joje tada buvo tiriami tvenkiniø ūvininkystès intensyvavimo klausimai, àskaitant tvenkininès akvakultūros pradi-

nus tyrinėjimus. D. Sinevièienè domėjosi moliuskø auginimo perspektyvomis. Svarbu, kad nuo tada vandens moliuskø, po to – sausumos tyrimams ji paskyrè visus paskesniusius savo intensyvaus darbo metus. Ðioje laboratorijoje buvo sudaryta Kompleksinè moliuskø tyrimø ir elektroninès mikroskopijos grupè. Nuo 1980 m. rugsėjo èjo grupès, po kelio mèniesiø – Malakologijos sektoriaus vadovès pareigas. Sutrum-pintai sektorius buvo vadinamas Malakologijos sektoriumi, kurio darbuotojai, tirdami dvigeldþius moliuskus, atliko ekologinius ir fiziologinio pobūdþio stebėjimus skirtinguose terminiu poþiūriu vandens telkiniuose bei pakitusio terminio reþimo vandenyse. Pati D. Sinevièienè tyrè Unionacea antðeimio moliuskø reprodukcinès sistemos morfofiziologinius ypatumus ir generatyvinà augimà. Su bendraautoriais paskelbè 10 moksliniø publikacijø. Iðskirtinas leidinys „Unionacea antðeimio moliuskø vystymosi ekologiniai fiziologijos aspektai“ (Acta hydrobiologica Lituanica, 1988, t. 7, rus.), kurio atsakinga redaktorè buvo D. Sinevièienè. Rinkinyje pateikti gèlavandeniø dvigeldþiø moliuskø struktūrinio ir funkciniø tyrimø rezultatai. Apraþyti unionidø citogenetiniai vystymosi rodikliai, taip pat genomø poliploidijos ir moliuskø hibridizacijos genetiniai aspektai. Pateikta duomenø apie sezoninius augimo pokyèius, biocheminius bei morfologinius rodiklius. Nuo 1985 m. jos vadovaujamas sektorius nagrinèjo temperatūro adaptacijas gamtoje, vèliau – eksperimentinèmis sàlygomis. Tai buvo ne maþiau aktyvus uþ ankstesnius intensyviø ir produktyviø tyrimø laikotarpis.

Pageidaudama vystyti ekologinè kryptà ir tirti adaptacinius mechanizmus natūraliomis sàlygomis bei naudotis Ignalinos AE tyrimø baze, 1988 m. D. Sinevièienè kartu su 7 darbuotojø grupe perèjo à Hidrobiontø ekologijos ir fiziologijos laboratorijà. Ji, vadovaujanti mokslo darbuotoja, ten dirbo iki 1990 m.

Daugiametio moliuskø tyrimø patirtis jai leido imtis dar vienos àdomios ir svarbios srities – vynuoginiø sraigø veisimo tyrimø. Tai buvo paskutinis D. Sinevièienès mokslinès veiklos baras, kuriame dirbdama daugiausia sutartiniais pagrindais ji dar spèjo nemaþai nuveikti. Apibendrinusi kitø kraðtø vynuoginiø sraigø auginimo patirtà, pradèjo sraigø paplitimo bei gausumo tyrimus Vilniaus, Trakø rajonuose. Jos siūlymu tyrimus sutiko paremti tuometinè Lietuvos vartotojø kooperatyvø Paruoðø valdyba. Ðiai þinybai uþsakius, 1990 m. tirti Ignalinos ir Molètø rajonø àvairiø biocenozio sraigø gausumas ir reprodukcijos ypatybès. Nuo 1991 05 01, dirbant gamtoje, pagal augimo tempus, kitus rodiklius bonitavo 4 sraigø populiacijas, kartu jos pasiūlytai temai „Vynuoginès sraigès auginimo biotechnologiniø pagrindø paruoðimas ekstensyvaus auginimo sàlygomis“ konkurso tvarka paskirtas biudþetinis finansavimas. Tema vykdyta iki 1993 m. pabaigos. Be jos paèios, prie ðios temos dar dirbo 1 mokslo darbuotojas ir 2 laborantai. Iðtirta gamtiniø populiacijø gausumas, vislumo rodikliai, kai kurie gametogenezès pro-

cesai, dirbtinė sraigė mityba (pažarø racionø reikðmë augimui ir brendimui). Rengë spaudai broðiurà „Vynuoginës sraigës biologija“, o bûdama neetatinë mokslo darbuotoja kartu su P. Sineviëiumi jà papildë naujais skyriais, literatûros duomenimis ir pateikë 6 aut. lankø rankraðtinà tekstà „Vynuoginë sraigë (*Helix pomatia* L.)“ (Vilnius, 1999). Reikðminga tai, kad jame 16 lenteliø, 24 paveikslai, apraðyti skirtingi sraigø auginimo bûdai (dar netaikyti eksperimentiniai voljerai, iðbandytieji originalûs moduliai sraigø kultivavimui ðiltnamiuose), pateikta þiniø apie sraigø susirgimø patogenezà, gydymà, profilaktikà. Labai gaila, bet netikëta D. Sineviëienës liga sutrukdë rankraðtinà darbà iðleisti (dabar saugomas VU Ekologijos in-to bibliotekoje).

Tirdama sraigës D. Sineviëienë buvo uþmezgusi ryðius su Bezansono mokslininkais Prancûzijoje, buvo iniciatorë Lietuvoje suburti sraigø augintojus á draugijà, nuo 1992 m. – Respublikinës sraigø auginimo draugijos viceprezidentë, paskelbë populiarø straipsniø apie sraigës.

D. Sineviëienë institute dirbo 34 metus, paskelbë apie 70 mokslinø publikacijø. Buvo aktyvi visuomenininkë, ðios veiklos nesibodëjo nei ankstesniais metais, nei sulaukusi pensinio amþiaus. Aktyvi buvo savo profesjungine veikla institute ir Lietuvos mokslø akademijoje. Instituto vykdytoje programoje „Þmogus ir biosfera“ ji buvo Vandens bestuburiø komisijos narë, Respublikinës elektroninës mikroskopijos draugijos narë, Lietuvos hidrobiologø, Lietuvos anatomø, histologø ir morfologø draugijø narë. Organizavo seminarus pirmiesiems sraigø augintojams ávairiuose rajonuose, konsultuodavo sraigø verslo klausimais.

Vilniaus universiteto Ekologijos instituto darbuotojø, Lietuvos hidrobiologø, apskritai daugelio biologø atmintyje liko ðviesus Danutës Sineviëienës, sumanios ir iniciatyvios mokslo darbuotojos, gero ir ðilto þmogaus, paveikslas.

*Algimantas Jakimaviëius,
Guoda Mackeviëienë*